

JEAN D'ESPAGNET

*Filosofia
antică
restituită
în puritatea ei*

OPERA SECRETĂ A FILOSOFIEI LUI HERMES

Traducere din limba franceză de
GABRIEL AVRAM

EDITURA HERALD
București

Cuprins

Dedicată Atotputernicului Domn din ceruri și Monseniorului Pierre du Broc, ilustrisim și reverendisim episcop de Auxerre	7
Mesaj adresat discipolilor Filosofiei Naturale	11
Discurs în favoarea filosofiei antice restituită în puritatea ei și despre numele primului său autor <i>Fragmente despre câțiva gânditori interesați</i>	17
FILOSOFIA ANTICILOR RESTITUITĂ	
ÎN PURITATEA EI ORIGINARĂ	23
Canonul 1. Dumnezeu	24
2. Lumea	24
4. Natura	26
9. Lumea	28
13. Materia primordială	30
18. Crearea lumii	32
22. Materia și forma sunt cele două principii ale lucrurilor	35
28. Creația Soarelui	38
32. Lumina este forma universală	40
37. Creația omului	42
40. Materia primordială conține trei feluri de forme	44
43. Degradarea nu se produce din contrarietatea calităților	46
50. Elementele	49
59. Pământul	54
64. Apa	57
75. Aerul	63
81. Focul	66
94. Iubirea reprezintă geniul Naturii	71
96. Contrarietatea nu se întâlnește în cadrul elementelor	72

103. Lupta contrariilor apare în urma faptului că unele calități sunt mai intense decât altele	76
104. Calitățile elementelor sunt temperate	77
112. Al cincilea element	80
115. Prima stare de contrarietate a existat între lumină și întuneric	82
118. Părțile lumii nu sunt nici elemente, nici nu se preschimbă unele în altele	83
120. Pământul și focul nu se preschimbă unul în celălalt	85
125. Pământul și apa nu se transformă unul în celălalt	89
127. Apa și aerul nu se pot transforma unul în celălalt	90
129. Doar apa circulă în natură	92
135. Cele trei cercuri sau roți ale circulației	96
136. Primul cerc	97
138. Al doilea cerc	98
141. Al treilea cerc	99
145. Circulația umorilor în corpurile mixte	101
147. Fermentația sau drojdia apei	102
148. Fermentarea celorlalte elemente cu ajutorul apei	102
150. Trei elemente secundare	103
154. Trei feluri fundamentale de corpuri mixte	105
155. Mineralele	106
157. Vegetalele	106
159. Animalele	107
160. Omul este un microcosmos	108
161. Fiecare lucru compus din elemente reprezintă un microunivers	108
162. Lucrurile compuse vii sunt alcătuite din trup, suflet și spirit	108
163. Spiritul	109
166. Formele	110
177. Capacitatea de multiplicare izvorăște din formă	116
178. Lumina și întunericul reprezintă principiile vieții și morții	117
179. Formele animalelor și ale vegetalelor au o anumită structură specifică	117
182. Nașterea și distrugerea lucrurilor	120
183. Degradarea	120
184. Zămislirea	121
186. Semințele haosului	121

187. Viața și moartea	122
188. Naturile spirituale	122
190. Două feluri de hrană: hrana trupească și hrana spirituală	124
193. Focul naturii este spiritual	125
194. Și focul obișnuit poate fi încadrat în rândul lucrurilor spirituale	126
195. Lumina face parte din rândul lucrurilor spirituale	127
199. Spiritul universal	130
204. Corpul diafan	132
208. Principiile active sunt spirituale	134
210. Calitățile sunt instrumentele, și nu cauzele acțiunilor	135
211. Culorile, mirosurile și gusturile	136
212. Rarefierea și condensarea sunt instrumente ale naturii	137
213. Umiditatea accentuată	137
215. Umiditatea accentuată este nepieritoare	138
216. Două feluri de umori existente în lucrurile compuse	138
217. Sticla este rezultatul acestei umidități accentuate	139
218. Umiditatea accentuată sălășluiește în cenușă	139
220. Umiditatea accentuată este rădăcina lumii materiale	140
223. Umiditatea accentuată reprezintă veriga de legătură dintre materie și formă	142
224. Căldura naturală și umiditatea accentuată	143
226. Exemplarele prime și exemplarele secundare ale lucrurilor	144
227. Armonia Universului	145
231. Cele patru calități sunt precum niște tonuri armonioase ale naturii	146
232. Felul în care acționează natura	147
237. Cerul este nesfârșit	149
240. Inteligențele	151
242. Pământul	152

OPERA SECRETĂ A FILOSOFIEI LUI HERMES

<i>Care ne învață despre materie și despre modul în care se poate făuri Piatra Filosofală</i>	155
Dedicată maeștrilor în filosofia hermetică	156
Canonul 1. Îndemn	159
14. Materia din care este alcătuită Piatra Filosofală	164
36. Mercurul filosofilor	173

42. Sublimarea alchimică a mercurului	176
58. Practica	182
60. Mijlocul și marginile Pietrei Filosofale	184
62. Mijloacele materiale	184
63. Mijloacele de operare	185
64. Mijloacele demonstrative	186
67. Cele patru feluri de digestie	188
68. Prima digestie	188
69. A doua digestie	189
70. A treia digestie	189
71. A patra digestie	190
75. Circulația elementelor	192
83. Două feluri de roți, cea mare și cea mică	195
85. Prima rotație	196
87. A doua rotație	197
90. A treia rotație	198
92. Focul slujește naturii și alchimiei	200
94. În interiorul Pietrei Filosofale există trei feluri de foc.	
Focul natural	201
97. Lichidul Pietrei este de fapt un foc	203
102. Cele patru grade de intensitate ale focului	205
104. Culmea focului	206
106. Cele patru elemente ale Pietrei Filosofale	207
108. Proporțiile	208
109. Vasele naturale și vasele alchimice	208
116. Cuptorul nemuritor	210
119. Obținerea sulfului	212
124. Compoziția elixirului	214
129. În materia Pietrei există	
trei feluri de umori sau stări de agregare	216
133. Multiplicarea elixirului	218
137. Timpul de preparare a Pietrei Filosofale	220
Un iubitor de chimie	222
Dedicație pentru cei care își fac o profesie din această nobilă filosofie	222
Zodiacul alchimiştilor împreună cu casele planetelor	226
Timpul elaborării Pietrei Filosofale	227

FILOSOFIA ANTICĂ
RESTITUITĂ
ÎN PURITATEA EI

în care vom descoperi întreaga
alcătuire a naturii, dar și mulțimea
erorilor filosofiei antice, alcătuită
după canoane și demonstrații sigure

Discurs în favoarea filosofiei antice restituită în puritatea ei și despre numele primului său autor

FRAGMENTE DESPRE CÂȚIVA GÂNDITORI INTERESANȚI

Îl las pe Aristotel să se bucure de titlul pe care i l-au conferit mai mulți, acela de Părinte al Filosofiei, căci doctrina sa are consistența necesară pentru a fi considerată prima și singura Filosofie a Lumii. Trebuie să mărturisim totuși că, dacă îl stimăm pe acest filosof pentru vechimea sa, atunci din același motiv trebuie să acordăm și mai mult respect celor care sunt mai vechi decât el și care s-au ocupat de adevărurile eterne și perene. De aceea consider că, dacă doctrina lor solidă a fost neglijată cu răutate, ar fi o acțiune lăudabilă de a îndepărta ruinele și obscuritățile cu care a fost învăluită, din teama de a nu fi cunoscută. Este ceea ce dorim să facem prin această lucrare, pe care o prezentăm aici. Am dorit să răzbun uitarea în care a fost afundată filosofia anticilor, care a fost atât de disprețuită, cât și prost înțeleasă. Dar trebuie să vedem și ce ne-a făcut să le

căutăm pricină mai multor autori iluștri. Consider că ambiția este una dintre cele mai puternice pasiuni, dorința de a fi stimat în rândul savanților are cu atât mai multă greutate cu cât este mai atașată de Spirit și poate astfel mărturisi excelența gânditorului.

Lucrul acesta a fost dovedit de atâția oameni de știință, care au dorit ca ei să fie preferați altora și care, pentru a-și atinge scopul, nu s-au dat în lături de la nimic, astfel că avem destule persoane erudite în toate vremurile care au crezut că își vor face un titlu de glorie dacă ar explica ceea ce au scris alții, deși au fost mai degrabă comentatori decât adevărați autori. Aceștia au socotit că, dacă ar urma opiniile filosofilor care i-au precedat sau pe cele ale măștrilor lor, nu ar fi decât niște sclavi și că, pentru a-și croi o reputație, trebuie să devină un fel de prinți ai noilor secte. Grecia, care a dat lumii gânditori extrem de subtili în arte și științe, a văzut mai bine ca alții aceste schimbări de perspectivă. Primele vlăstare ale gândirii grecești au filosofat hotărât și sincer despre aparența lucrurilor. Acești primi gânditori urmaseră doctrinele caldeenilor și egiptenilor, dar și pe cele ale lui Orfeu, Zoroastru și Mercur Trismegistul, la care au adăugat propriile lor considerații și au început să-i învețe pe oameni să cunoască tot ceea ce există în univers. În antichitate, am putut să ascultăm vocile lui Xenofan, Parmenide, Democrit și ale altora ca ei, iar opiniile lor nu erau atât de absurde și de bizare pe cât am fost noi învățați să le credem.

Cu toate acestea, au existat alți filosofi ce au trăit după ei și care le-au combătut principiile, pentru a instaura altele și, pentru că le credeau bazate pe cauze naturale, au folosit

diverse artificii pentru a combate vechile opinii. Platon nu a făcut lucrul acesta chiar pe față, așa cum au procedat succesorii săi; el a mai păstrat câte ceva din filosofia începuturilor, pe care a amestecat-o cu fabulele sale misterioase și cu enigmele pline de sens. Dar Aristotel, care i-a fost discipol, a declarat război pe față tuturor celor care au scris înaintea sa, ba chiar și propriului maestru. Întrucât a fost preceptorul lui Alexandru cel Mare, care ardea de ambiția de a cuceri imperii și de a fi declarat monarhul absolut al lumii, putem spune că, stând în preajma lui, s-a contaminat de această umoare, dorind să fie el însuși Regele filosofilor și să ofere Legi tuturor celor care ar fi avut curiozitatea să învețe științele. Ca să fiu cinstit, nu putem să-i negăm onoarea de a fi reușit în multe aspecte ale Filosofiei sale, dar în ceea ce privește fizica, trebuie să mărturisim că tot adaptând-o imaginației sale, fără să fi recurs la experiențe, a introdus multe lucruri eronate. Dar, fiindcă a scris bine despre multe alte subiecte, fizica sa a trecut drept ceva sigur și bine alcătuit, căci multă vreme a fost predată în școlile noastre, iar cursurile noastre actuale de filosofie nu sunt decât explicări ale doctrinei sale. Noi am căzut prea tare în păcatul superstiției și ne facem prea multe scrupule din respectul acestui maestru al peripateticienilor, încât nu dorim să credem decât în el și nu recunoaștem faptul că Aristotel a schimbat sau omis gândurile mai multor filosofi care l-au devansat, ca să se înalțe singur deasupra altora. Ar trebui să avem mai multă considerație față de cei care fac eforturi pentru a le arăta adevărul oamenilor, atunci când pot s-o facă.

Italia a cunoscut gânditori îndrăzneți, ca Telesius, Patricius și Campanella, care au scuturat jugul și doctrina peripatetică și au alcătuit una după modul lor de gândire. Germania și Anglia au avut, de asemenea, mai mulți gânditori care nu au urmat opiniile lui Aristotel decât în anumite aspecte pe care le-au găsit a fi mai rezonabile, așa cum au procedat Bacon, Flud, Gorlaeus, Taurellus, Carpentarius și alții, iar unii dintre ei au descoperit noi principii. Franța l-a dat lumii pe Ramus, care a îndrăznit să-l atace pe marele gânditor grec în toate aspectele filosofiei sale, în special în dialectică, dar, chiar dacă a reluat multe lucruri în fizica sa, nu ne-a oferit o lucrare care să poată fi substituită altora de acest gen. Nimeni nu a avut până acum mai multă consistență doctrinară decât cel care a scris lucrarea intitulată *Enchiridon Physicae Restituae*, a cărei traducere am oferit-o¹. La câțiva ani după prima ediție în limba latină, a apărut o carte despre *Știința lucrurilor corporale*, prima parte a *Științei universale* a domnului de Sorel, unde regăsim o mare conformitate de opinii cu acest *Enchiridion* al fizicii. Căci, ca și în cazul acestei din urmă opere, lucrarea afirmă că elementele nu se transformă unul în celălalt, că doar apa se poate transforma, și că aerul nostru inferior este alcătuit din rarefierea acesteia. Aici se mai spune că Soarele este primul Agent și Monarhul lumii corporale și sensibile, că cerurile nu au diviziuni, așa cum și-au imaginat unii până acum, cât și multe alte lucruri care par a fi cât se poate de adevărate. Această știință a lucrurilor corporale este desigur mult mai vastă decât ceea ce am amintit

¹ Este vorba chiar de Jean d’Espagnet, căci *Discursul în favoarea filosofiei antice...* reprezintă tot un fel de prefață a lui Jean Bachou, cel care a tradus din latină operele lui d’Espagnet și le-a editat în 1651. (N. tr.)

noi în lucrare, care este de fapt un sumar al cunoștințelor, dar aceasta conține multe secrete pe care știința nu le-a dezvăluit, pentru că, în afara unui *Tratat de filosofie* al lui Hermes, inclus aici, toate principiile fizicii pe care le înglobează se sprijină în întregime pe descoperiri în domeniul chimiei.

A mai apărut și filosofia domnului Descartes, de la care apreciem noutatea și subtilitatea, dar ea nu se apleacă suficient asupra domeniului experimental. Știința acestui inegalabil bărbat, care a decedat de scurtă vreme, spre marele regret al tuturor savanților, cere un cuget care să pătrundă adânc regulile și noutatea lucrurilor imaginate de el, care sunt pline de adevăr, dar faptul nu constituie un impediment pentru ca autorul *Enchiridionului* să nu-și aibă gloria sa pusă deoparte, având în vedere că a fost primul, în Franța, care le-a restituit oamenilor străvechea filosofie, prin care învățăceii nu trebuie să înțeleagă filosofia lui Platon și Aristotel, ci a predecesorilor acestora, predecesori ce capătă astfel statutul de autori înnoitori. Îi datorăm multe acestui autor și, chiar dacă și-a ascuns numele în paginile acestei lucrări, am făcut multe eforturi pentru a-l afla și pentru a-i aduce omagiile pe care le merită. În fine, cititorii mai pătrunzători și-au dat seama că cele două sentențe pe care le-a pus la începutul tratatelor sale din ediția în limba latină încorporează un mister. La începutul tratatului *Enchiridion* există sloganul: *Spes mea est in Agno*, care reprezintă deviza unui pios creștin, iar la începutul tratatului *Arcanum Hermeticae Philosophiae opus*, întâlnim aceste cuvinte: *Penes nos unda Tagi*, ceea ce li se poate părea unora că ele au fost puse acolo doar pentru ca cititorul să se acomodeze cu subiectul și să le

arate că această lucrare conține adevăratul secret al fabricării aurului. Dar noi am dus cercetarea mai departe și am descoperit că ambele devize, în special cea de a doua, sunt de fapt niște anagrame, care ne dau numele *Ioannes d'Espagnet*, și credem că acesta este adevăratul nume al autorului lucrării pe care o oferim acum. Am considerat deci că domnul d'Espagnet, președinte al Parlamentului din Bordeaux, poate fi autorul acestei lucrări, fapt pentru care i se cuvine o glorie eternă, căci a restituit filosofia anticilor în toată puritatea ei. Cei care l-au cunoscut și i-au aflat capacitățile creatoare ne-au asigurat de acest lucru. Dar dacă Franța îi este datoare pentru munca depusă, tot așa îi este datoare și celui care a tradus-o în limba franceză, pentru ca fiecare să poată a-i înțelege opera. Este o cinste să îmbogățești limba noastră și să o faci să poată interpreta cele mai pătrunzătoare mistere ale științei, căci limba franceză nu trebuie să se dea deoparte în fața limbilor altor națiuni.

*Filosofia
anticilor
restituită
în puritatea ei
originară*

Canonul 1. Dumnezeu

Dumnezeu este ființa eternă, unitatea infinită, principiul tuturor lucrurilor. Esența sa este saturată de lumină; el este atotputernic, voința sa reprezintă binele suveran, iar dorința sa este operă înfăptuită. Dacă cineva va dori să-l caracterizeze mai bine pe Dumnezeu, trebuie să-i spunem că admirația și tăcerea sunt mai grăitoare decât cuvintele noastre; că el există într-un abis de slavă atât de adânc, încât slăbiciunea minții noastre nu poate răzbate prin el.

2. Lumea

Aproape toți înțelepții au afirmat că, din veșnicie, lumea a fost orânduită și alcătuită după ideea Arhetipului ei. Or, acest Arhetip, înainte de zidirea Universului, era strâns în sine, cumva pliat ca paginile unei cărți, și nu strălucea decât în sine însuși; dar, odată cu crearea lumii, el a fost dezvăluit printr-un soi de naștere și aruncat în afara lui însuși pentru a se manifesta. Printr-o extensie și răspândire a esenței sale și-a dezvăluit opera, care era ascunsă odinioară doar în înțelegerea sa, precum un embrion în matricea proprie, astfel încât această lume materială, ca și cum imaginea divinității s-ar fi reconstruit a doua oară, nu este decât o copie fidelă extrasă din lumea

originară aflată sub formă de idee. De acest fapt a dorit să ne convingă Trismegistul (în *Poimandres*, un capitol din *Corpus Hermeticum*), atunci când a spus că Dumnezeu și-a schimbat forma și că toate lucrurile ne-au fost revelate dintr-o dată prin apariția și participarea luminii necreate a lui Dumnezeu, lumină în care toate aceste lucruri erau înveșmântate. Căci, într-adevăr, lumea nu este altceva decât o imagine descoperită de divinitatea ascunsă sub văluri. Se pare că anticii au vorbit despre nașterea Universului nostru, atunci când au afirmat că Pallas-Atena a ieșit din creierul lui Jupiter, cu ajutorul zeului Vulcan; adică cu ajutorul focului sau al unei lumini divine.

3

Făuritorul etern al tuturor lucrurilor, a cărui înțelepciune strălucitoare a poruncit ca puterea sa să creeze lumea, a orânduit cu atâta măiestrie formele acesteia, încât toate piesele sunt amestecate în mod artistic și fără a se crea confuzii. Părțile cele de sus sunt aranjate deasupra celor de dedesubt, care le urmează, iar împreună au afinități și seamănă unele cu altele, datorită unui anumit raport și unei anumite potriviri, pe care le întâlnim în alcătuirea lumii, în așa fel încât extremitățile acestei mari opere sunt alăturate și legate strâns laolaltă printr-un nod secret, cu mijloace pe care nu le putem percepe cu simțurile noastre. Toate aceste lucruri, datorită unei tendințe naturale, ascultă de poruncile motorului suprem și lucrează la binele și la unitatea naturii inferioare, și pot fi reduse în neant la cea mai mică poruncă a celui de la care își datorează ființarea. Iată de

ce același Hermes Trismegistul (în *Tabla de smarald*) a spus că ceea ce este jos seamănă cu ceea ce este sus.

4. Natura

Cei care cred că Universul este independent de orice natură divină, neagă că ar exista vreun Dumnezeu, dar nu putem să recunoaștem altă divinitate necreată a naturii, atât pentru a zămisli, cât și pentru a perpetua individualitățile care se regăsesc în acest uriaș mecanism, decât spiritul acestui divin Arhitect, care, la începuturi, se plimba deasupra apelor și care, prin puterea sa, a făcut să se manifeste semințele tuturor lucrurilor aflate nediferențiate în haos; formându-le pe acestea, făcându-le să încolțească, le-a răspândit peste tot, supunându-le tuturor vicisitudinilor și neajunsurilor putreziciunii, fie făurind, fie desăvârșind lucrurile din lumea inferioară, pe care o alcătuiește și o cioplește cu ajutorul unor proporții și a unei simetrii demne de admirat.

5

Cine nu știe că acest Spirit, care a zămislit lumea din neant și care o stăpânește, care a răspândit și inspirat lucrările naturii printr-un suflu neîntrerupt, care se scurge și pătrunde în esența tuturor lucrurilor, care mișcă și agită printr-o acțiune secretă aceleași lucruri în general și în particular, după cum o cere fiecare gen, ei bine, cine ignoră că acest Spirit este sufletul lumii, ignoră legile Universului. Căci acela care a creat toate lucrurile își rezervă și dreptul de a le stăpâni, și trebuie să spunem că același Spirit cârmuiește atât creația, cât și perpetuarea ei.